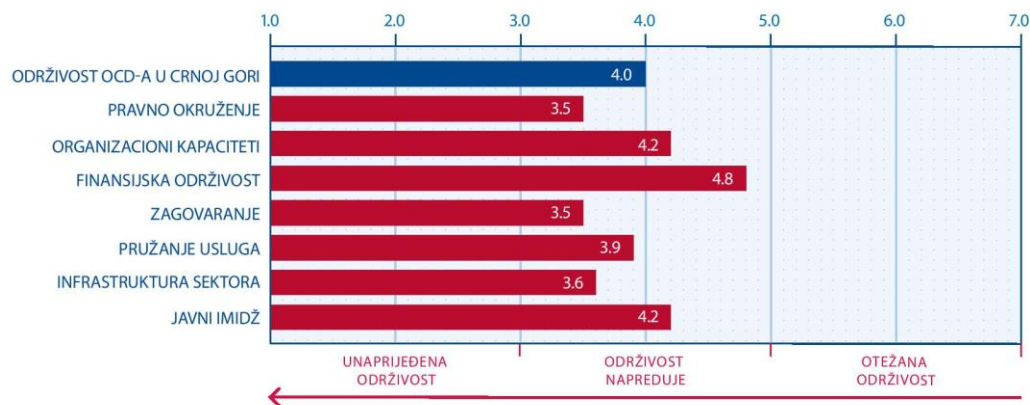

UKUPNA ODRŽIVOST OCD-a: 4.0

Politička kriza u Crnoj Gori je obilježila i 2019. godinu, kroz nastavak bojkota parlamenta i nepovjerenje građana u izbore. Iako su planirane izmjene izbornog zakonodavstva radi otklanjanja mnogih njegovih nedostataka uoči parlamentarnih izbora koji su planirani za 30. avgust 2020. godine, do toga nije došlo.

U januaru 2019. godine, javnost je uzburkao skandal vezan za finansiranje vladajuće partije, Demokratske partije socijalista (DPS). Odbjegli kontroverzni biznismen koji je pod finansijskom istragom vrhovnog državnog tužioca je iz Londona iznosio u javnost da je godinama donirao značajna sredstva DPS-u. Takođe je iznio i niz optužbi na račun lidera DPS-a, koji je ujedno i predsjednik Crne Gore. Nakon objavljivanja video zapisa na kom se vidi kako predaje novac visokom funkcioneru DPS-a i bivšem gradonačelniku Podgorice, građani su počeli da organizuju proteste u Podgorici jednom sedmično. Posljednji protest je bio organizovan u septembru 2019. godine.

Krajem 2018. godine, Evropska unija (EU) je podržala napore da se obnovi politički dijalog kroz osnivanje parlamentarnog Odbora za sveobuhvatnu reformu izbornog i drugog zakonodavstva. Odbor je osnovan u novembru 2018. godine, a u njegov sastav su ušli članovi svih partija koje nijesu učestvovala u bojkotu parlamenta, kao i pet pridruženih članova iz civilnog sektora i akademske zajednice. Zbog bojkota opozicije, Odbor ipak nije bio u potpunosti funkcionalan dok mu se u oktobru 2019. godine nije pridružila Demokratska Crna Gora, druga po redu najveća opoziciona stranka u zemlji, čime je stvorena mogućnost za ostvarivanje dvotrećinske većine za usvajanje zakona. Demokratska Crna Gora je potom u decembru napustila Odbor, nakon što je parlamentu podnijet politički delikatan Predlog zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica. Zakon je usvojen u Skupštini na samom kraju 2019. godine, uprkos protivljenju Srpske pravoslavne crkve. Donošenje zakona je podgrijalo političke tenzije, dovelo do nasilnih incidenata u parlamentu i podstaklo Srpsku pravoslavnu crkvu da organizuje proteste širom zemlje.

Do kraja 2019. godine, Crna Gora je otvorila trideset dva od trideset tri poglavlja u pregovorima o pristupanju EU. Poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene je otvoreno u decembru 2018. godine, čime je preostalo otvaranje poglavlja 8 koje se tiče konkurencije.

U 2019. godini se ukupna održivost OCD-a nije promijenila, pa samim tim ni rezultati za svih sedam dimenzija.

Ministarstvo javne uprave upravlja Registrom nevladinih organizacija. U smislu zakona u Crnoj Gori, izraz nevladine organizacije obuhvata i nevladina udruženja i nevladine fondacije. Registar sadrži podatke o nazivu, djelatnosti, sjedištu, ovlaštenim licima i osnivačima svake registrovane NVO. Prema podacima dobijenim od Ministarstva javne uprave, u januaru 2020. godine je bilo registrovanih 5.389 udruženja, 208 fondacija i 119 stranih NVO-a u Crnoj Gori. Prema Strategiji unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje NVO, većina nevladinih organizacija se bavi temama iz oblasti kulture, zaštite ljudskih i manjinskih prava, umjetnosti, institucionalnog i vaninstitucionalnog obrazovanja, poljoprivrede i ruralnog razvoja i socijalne i zdravstvene zaštite.

PRAVNO OKRUŽENJE: 3.5

Pravno okruženje za djelovanje OCD-a se nije značajno promijenilo u 2019. godini.

Osnivanje, status, finansiranje i drugi aspekti djelovanja OCD-a su uređeni Zakonom o nevladinim organizacijama (u daljem tekstu: Zakon o NVO), čije su izmjene i dopune usvojene u 2017 godini. Njime se prepoznaju nevladina udruženja i nevladine fondacije kao dva oblika nevladinih organizacija. Zakon se ne primjenjuje na političke partije, vjerske zajednice, sindikalne organizacije, sportske organizacije, poslovna udruženja i druge fondacije i organizacije čije je osnivač država.

Strategija unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje NVO za period 2018-2020 je donijeta u januaru 2018. godine i predstavlja strateški okvir za

razvoj nevladinih organizacija u Crnoj Gori. U Izveštaju o implementaciji Strategije za 2018. godinu zabilježena su kašnjenja u realizaciji Strategije u oblasti filantropije, socijalnog preduzetništva i volonterizma. Očekuje se da će nova Strategija sa pratećim akcionim planom biti donijeta do kraja 2020.

U praksi, osnivanje nevladine organizacije je prilično jednostavan proces. Organizacija stiče status pravnog lica upisom u Registar nevladinih organizacija. Nevladino udruženje mogu osnovati najmanje tri lica, od kojih jedno mora imati prebivalište, boravište ili sjedište u Crnoj Gori. Osnivač može biti i maloljetno lice sa navršenih 14 godina života, uz saglasnost zakonskog zastupnika. Nevladinu fondaciju može osnovati jedno ili više lica, nezavisno od prebivališta, boravišta ili sjedišta u Crnoj Gori. Fondacija se može osnovati i testamentom. Strana nevladina organizacija može djelovati u Crnoj Gori nakon što upiše svoje predstavništvo. Prijava za osnivanje NVO može biti odbijena ukoliko organizacija svojim statutom predviđa ciljeve koji su u suprotnosti sa Ustavom ili zakonom. Protiv takvog rješenja se može podnijeti tužba sudu. I dalje ne postoji mogućnost online registracije nevladinih organizacija. To bi trebalo da se omogući novim elektronskim Registrom NVO, ali se sa njegovom izradom kasni.

Ministarstvo javne uprave vodi veb bazu podataka o NVO u Crnoj Gori na www.nvoinfo.me. Iako ova baza sadrži podatke o 4.366 organizacije, svega 183 održava svoj profil aktivnim. Strategijom je prepoznat potencijal ove baze za povećanjem transparentnosti rada nevladinih organizacija, što je jedan od kriterijuma za davanje finansijske podrške projektima i programima NVO iz budžeta.

OCD na papiru uživaju slobodu u obavljanju svojih aktivnosti. Deklarativna posvećenost vlasti prema saradnji sa civilnim sektorom prerasta u atmosferu konfrontacije svaki put kada NVO kritikuju vladine politike. Na primjer, predsjednik države je 2019. godine izjavio da mediji i NVO godinama promovišu ideju nasilne promjene vlasti. Osim toga, iznio je i da su nezavisni opozicioni mediji i dio NVO sektora uporište opozicione politike.

OCD se izuzimaju od plaćanja poreza na dobit ako su osnovane za obavljanje nedobitne djelatnosti. Zakon o porezu na dobit pravnih lica priznaje donacije registrovanim NVO do 3.5 % ukupnih prihoda na nivou godine kao poreski rashod. Samo donacije koje podržavaju pitanja koja su definisana zakonom ispunjavaju uslove za ove pogodnosti. Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica propisuje da se donacije u zdravstvene, obrazovne, sportske i kulturne svrhe, kao i za zaštitu životne sredine, priznaju kao rashod najviše do 3.5 % ukupnog prihoda donatora. Na projektima koje finansira EU, svi troškovi iznad 50 eura oslobođeni su poreza na dodatu vrijednost (PDV).

OCD mogu obavljati privredne djelatnosti ako su upisane u Registar privrednih subjekata. Zakonom se propisuje limit po kojem prihod od djelatnosti ne smije prelaziti iznos od 4.000 eura u datoj godini ili 20% ukupnog prihoda za prethodnu godinu, koje god je veće.

OCD podnose iste finansijske iskaze kao i privredna društva. Još uvijek nije donijet podzakonski akt kojim bi se precizirala sadržina i forma finansijskih iskaza koje podnose OCD.

OCD imaju ograničen pristup pravnim uslugama. Nijedna organizacija se primarno ne bavi pružanjem pravne pomoći organizacijama civilnog društva, osim što Akcija za ljudska prava u pojedinim slučajevima pruža pravnu pomoć aktivistima civilnog društva.

ORGANIZACIONI KAPACITETI: 4.2

Nije došlo do značajnih izmjena organizacionih kapaciteta OCD-a u toku 2019. godine. Većina OCD-a u Crnoj Gori su male organizacije ograničenih kapaciteta koje djeluju na lokalnom nivou. OCD većih kapaciteta djeluju na nacionalnom nivou, a u fokusu njihovih aktivnosti su teme iz oblasti vladavine prava i ljudskih prava. OCD se uglavnom finansiraju po projektima, te su nekada prinuđene da svoje aktivnosti prilagođavaju onome što potencijalni donatori definišu kao prioritete.

U fokusu rada većine OCD-a i dalje nije izgradnja interesne zajednice. OCD koje pružaju usluge održavaju redovnu komunikaciju sa svojom interesnom zajednicom. OCD koje se bave zaštitom životne sredine uživaju značajnu podršku svojih lokalnih zajednica. Na primjer, tokom 2019. godine, građani i predstavnici civilnog sektora su zajednički protestovali protiv izgradnje vojnog poligona na planini Sinjajevina, hidroelektrane na rijeci Bukovici i sječe parka u Baru.

Većina OCD ima razvijenu internu strukturu jer ih na to obavezuje zakon. Nevladina udruženja moraju imati skupštinu i ovlašćenog zastupnika. Nevladine fondacije osnivaju upravni odbor i takođe moraju imati ovlašćenog zastupnika. Statutom se mogu predvidjeti i druga upravljачka tijela fondacija i udruženja.

Strateško planiranje rada je i dalje praksa samo većih OCD-a. Druge OCD sprovode samo projektna planiranja. Na zahtjev donatora, OCD sprovode monitoring i evaluaciju projekata.

U Crnoj Gori nema zvaničnih podataka o tome koliko ljudi zapošljavaju OCD i kolika je njihova prosječna zarada. Zakon o radu tretira OCD poput ostalih poslodavaca, a većina organizacija ne može da obezbijedi dugoročne radne angažmane, jer se mahom finansiraju po projektima. I dalje se sprovodi Vladin program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem na koji mogu da se prijave i OCD i time obezbijede pripravnike na period od devet mjeseci.

Vlada je utvrdila predlog zakona o volontiranju u novembru 2019. godine, i on je krajem godine bio u skupštinskoj proceduri. Predlogom se uspostavlja novi koncept volontiranja, koje se definiše kao dobrovoljno i besplatno ulaganje vremena, znanja i vještina kojima se obavljaju aktivnosti u korist drugog lica ili za opštu dobrobit društva. Predlogom je predviđeno da se ugovor o volontiranju ne mora zaključiti ukoliko volontiranje traje do deset sati sedmično.

Prema Uporednoj analizi javnog mnjenja o filantropiji na Zapadnom Balkanu, koju je izradila mreža SIGN i objavila u oktobru 2019. godine, učešće pojedinaca u akcijama usmjerenim na opšte dobro se značajno povećalo u posljednjih šest godina u Crnoj Gori. U 2018. godini, 12 odsto ispitanika odgovorilo je da učestvuje u takvim akcijama jednom mjesečno, što je nagli porast u odnosu na 2.8 procenata koliko je zabilježeno 2012. godine. Slično tome, udio onih koji su učestvovali u više ovakvih akcija tokom jedne godine se povećao se sa 15.3 na 50 procenata. Pored toga, došlo je i do značajnog porasta broja ispitanika koji su izrazili namjeru da ubuduće uzmu učešća u aktivnostima za opšte dobro - sa skoro 50 na 64 odsto.

Većina OCD je opremljena osnovnom informaciono-komunikacionom tehnologijom (IKT), kao što su računari, telefoni i pristup internetu. Međutim, značajan broj OCD nema izrađene sopstvene internet stranice. Pojedine OCD taj nedostatak nadomještavaju kreiranjem svojih naloga na društvenim mrežama. OCD većih kapaciteta nastoje da obezbijede veću vidljivost svojih aktivnosti i proizvoda tako što rade na razvijanju svog vizuelnog identiteta i sadržaja koje dijele putem društvenih mreža, kao što su Facebook, Twitter i Instagram. Pojedine OCD

imaju službenika za komunikacije koji rukovodi razvojem IKT proizvoda, dok je za druge OCD oblast komunikacija sastavni dio projektnih zadataka.

FINANSIJSKA ODRŽIVOST: 4.8

Nije došlo do značajnijeg unapređenja finansijske održivosti u 2019. godini.

Postupak davanja finansijske podrške za NVO iz državnog budžeta se sprovodi po novom mehanizmu koji je uveden izmjenama i dopunama Zakona o NVO iz 2017. godine, kojim se predviđa da Vlada utvrđuje prioritetne oblasti za finansiranje projekata na osnovu predloga ministarstava, koja potom raspodjeljuju ta sredstva. Prema Zakonu, najmanje 0.3% tekućeg budžeta je namijenjeno za finansiranje projekata i programa NVO-a u oblastima od javnog interesa, a 0.1% u oblasti zaštite lica sa invaliditetom. Takođe, najmanje 0.1% tekućeg budžeta se opredjeljuje za sufinansiranje projekata i programa NVO-a koji su finansijski podržani iz fondova Evropske unije.

U 2019. drugoj po redu godini sprovođenja novog sistema finansiranja, 15 od 17 ministarstava je predložilo i dodijelilo sredstva za finansiranje projekata i programa NVO-a u oblasti od javnog interesa. Finansirano je oko 300 projekata sa preko 3.5 miliona eura, što je blagi porast u odnosu na 260 projekata koji su finansijski podržani sa skoro 3.4 miliona eura u 2018. godini. Takođe, 23 projekta su kofinansirana u iznosu do 378.790 eura, dok je u 2018. godini 48 projekata kofinansirano u iznosu od 852.273 eura. Ministarstva imaju prava da traže povraćaj sredstava u slučaju nepravilnosti u realizaciji projekata. Do kraja 2019. godine, zabilježen je samo jedan takav slučaj.

Dinamika sprovođenja postupka za finansiranje projekata ni u ovoj godini nije bila na zadovoljavajućem nivou. Vlada je u avgustu obavezala tri ministarstva koja nijesu ispoštovala zakonski rok da objave javne konkurse za raspodjelu sredstava. Zakonom nije preciziran rok za donošenje odluka o dodjeli sredstava. U septembru se i dalje čekalo na osam ministarstava da donesu odluke o dodjeli sredstava za 18 konkursa.

Organizacije koje djeluju u oblasti zaštite lica sa invaliditetom su kritikovale konkurse koje je raspisivalo Ministarstvo rada i socijalnog staranja zbog zahtjeva za posjedovanjem licence za obavljanje ovih djelatnosti. Kao rezultat zagovaranja nevladinog sektora, Minsitarstvo rada i socijalnog staranja u 2019. je predvidjelo i mogućnost finansiranja projekata odnosno aktivnosti za koje nije potrebna licenca.

U 2020. godini, svega 11 od 17 ministarstava i jedan organ uprave su predložili prioritetne oblasti u kojima će se finansirati projekti i programi NVO-a. Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo javne uprave, Minarstvo nauke i Ministarstvo pravde nijesu predložili prioritetne oblasti za finansiranje projekata nevladinih organizacija u 2020. godini, iako su to činili 2019. godine. Ministarstvo finansija i Ministarstvo vanjskih poslova treću godinu za redom nijesu pokazali interesovanje za davanje podrške projektima u oblastima koje su u njihovoj nadležnosti. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Ministarstvo saobraćaja i pomorstva su isplanirali sredstva za NVO projekte u oblasti zaštite lica sa invaliditetom. Ministarstvo javne uprave je istaklo da organi uprave prave propuste u procesu programiranja prioritetnih oblasti. U Odluci o utvrđivanju prioritenih oblasti za 2020. godinu nije uvršten jedan predlog iz oblasti zaštite životne sredine, jer sektorska analiza nije adekvatno izrađena.

Iako je novi model finansiranja transparentniji u odnosu na prethodni, on ipak ima svojih manjkavosti. Po ocjenama nevladinog sektora, potrebno je da organi uprave jačaju mehanizme za praćenje projekata kroz organizovanje redovnih terenskih posjeta. Takođe, postoje sumnje da u nekim slučajevima lični odnosi i poznanstva sa članovima komisije za raspodjelu sredstava imaju veći značaj od kvaliteta predloženog projekta.

OCD su i dalje najviše okrenute međunarodnim izvorima finansiranja. EU fondovi imaju važnu ulogu, ali oni su dostupni ograničenom broju organizacija koje imaju razvijene kapacitete, pa mogu ispuniti zahtjevne uslove ovih konkursa. OCD-ima su na raspolaganju fondovi iz Instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA), ali i drugi programi

poput Europe for Citizens, Creative Europe, Erasmus+ i Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EDIHR). U okviru trogodišnjeg projekta Regionalnog programa lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD), koji sprovodi Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), a finansira EU, sprovode se konkursi na kojima učestvuju pet opština (Kotor, Nikšić, Pljevlja, Podgorica i Tivat) i nevladine organizacije. Fond za aktivno građanstvo (fAKT) je u toku 2019. godine dodijelio grantove uz podršku EU, Fondacije Braće Rokfeler i Ambasade SAD-a prvenstveno malim lokalnim (grassroot) organizacijama.

Finansijska podrška za OCD na lokalnom nivou je još uvijek neznatna. Raspodjela sredstava iz lokalnih budžeta nije dovoljno transparentna. Na primjer, individualne liste bodova podnijetih predloga projekata najčešće nijesu dostupne. Takođe, postoji mišljenje da su lični odnosi presudni prilikom dodjele projekata na lokalnom nivou.

Individualna filantropija, nenovčani prilozi i volonterizam i dalje nijesu dovoljno razvijeni u Crnoj Gori. Prema Upporednoj analizi javnog mnjenja o filantropiji na Zapadnom Balkanu koju je izradila mreža SIGN, 55 odsto crnogorskih ispitanika smatra da je filantropija slabo ili nimalo razvijena. Međutim, iz analize se takođe vidi i da od zemalja Zapadnog Balkana, Crna Gora najdosljednije bilježi rast filantropije u posljednjih nekoliko godina. Pored toga, u izvještaju se navodi i da crnogorski građani u najvećoj mjeri prepoznaju da filantropija podrazumijeva i ulaganja u određene oblasti, poput životne sredine, obrazovanja i zdravlja. Prema podacima Catalyst Balkans-a o donacijama u zemljama Zapadnog Balkana, ukupan broj donacija u Crnoj Gori je porastao sa 697 u 2018. godini na 923 u 2019. godini, pri čemu je ukupna vrijednost donacija ostala na manje-više istom nivou i iznosi približno 3,7 miliona EUR.

U Crnoj Gori se sprovodi nekoliko humanitarnih akcija, među kojima teleton „Podrži, pobijedi“, akcija „Naše malo nekome znači mnogo“ i božićni bazar „Humanost spaja svjetove“. U 2019. godini realizovana je i humanitarna akcija „Podijelimo, jer zajedno možemo više“ koja ima za cilj da se porodicama lošijeg materijalnog stanja olakšaju pripreme za polazak djece u vrtiće i školu. Istraživanje javnog mnjenja o filantropiji koje je za potrebe fAKT-a sproveo IPSOS krajem 2018. godine pokazuje da ispitanici prepoznaju pojedince, porodice, emisiju „Dnevnic“ koja se emituje na TV Vijesti, humanitarnu fondaciju Budi human, Crveni krst i UNICEF kao konkretne pokretače humanitarnih akcija.

U saradnji sa Upravom za dijasporu i Privrednom komorom Crne Gore, fAKT dodjeljuje godišnju nagradu za filantropiju „Iskra“ preduzećima, udruženjima i pojedincima koji daju nesebičan doprinos opštem dobru i razvoju građanskog društva. U 2019. godini, fAKT je dodijelio tri glavne nagrade i sedam specijalnih priznanja. Nagrada za doprinos na nacionalnom nivou pripala je kompaniji MTEL, kao priznanje za podršku u oblasti kulture, nauke, zdravstva, sporta i u drugim aktivnostima važnim za razvoj crnogorskog društva. Nagrada za doprinos lokalnoj zajednici pripala je kompaniji Savana Commercial Retail, koja je u 2019. godini izdvojila oko 370.000 EUR za društveno-odgovorno poslovanje, usmjereno na obrazovanje, kulturu, sport, programe koji podstiču zdrave stilove života i zelene politike.

OCD većih kapaciteta imaju zaposlena lica zadužena za finansije, a takođe angažuju i računovodstvene kompanije. Druge OCD nemaju dovoljno sredstava da obezbijede stalno radno mjesto za finansijske menadžere. S obzirom da na to nijesu obavezane zakonom, OCD doborovoljno odlučuju o sprovođenju godišnje finansijske revizije. Za projekte koje finansira EU u iznosima višim od 60.000 eura je obavezna revizija.

ZAGOVARANJE: 3.5

Zagovaranje OCD-a se nije značajno promijenilo u 2019. godini.

Zakonom o državnoj upravi je propisano da organi državne uprave ostvaruju saradnju sa nevladinim organizacijama u postupku sprovođenja javnih rasprava u pripremi zakona i strategija i radu radnih grupa i drugih tijela. Međutim, zakon propisuje da sprovođenje javnih rasprava nije obavezno kada se uređuju pitanja iz oblasti odbrane i bezbjednosti, godišnjeg budžeta, ali i u vanrednim, hitnim ili nepredviđenim okolnostima, kao i u situacijama kada se zakonom neko pitanje ne određuje bitno drugačije. Iako nije poznato u kojoj je mjeri ova odredba primjenjivana tokom 2019. godine, ona ostavlja veliko diskreciono pravo i predstavlja rizik da se važna pitanja predstave kao sekundarna i nebitna, pa se takvi propisi usvoje bez konsultovanja javnosti.

Shodno zakonu, predstavnici civilnog sektora formalno učestvuju u javnim raspravama i radu radnih grupa i drugih tijela. Međutim, institucije uglavnom zanemaruju prijedloge i sugestije koje dolaze od strane OCD-a. Podaci

Ministarstva javne uprave pokazuju da je u 2018. godini na javnim raspravama u pripremi 99 zakona i strategija pristiglo 1.523 komentara, od čega je prihvaćeno samo nešto više od polovine.

Evropska komisija u svom posljednjem izvještaju ističe da je potrebno obezbijediti istinsku uključenost OCD-a u proces kreiranja politika, kao i da se često OCD-ima koje učestvuju u radnim grupama ne daje dovoljno informacija ili obavještenja kako bi one mogle da adekvatno doprinesu ili se njihov doprinos ignoriše.

Izvještaj o primjeni Uredbe o izboru predstavnika NVO u radna tijela organa držane uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija je sa zakašnjenjem usvojen sredinom 2019. Skoro četvrtina organa nije dostavila tražene podatke Ministarstvu javne uprave za potrebe izrade ovog izvještaja. Prema Izvještaju, skoro 60% ministarstava nije objavilo spisak zakona o kojima će se sprovesti javna rasprava.

Prema podacima iz Izvještaja o primjeni Uredbe o izboru predstavnika NVO u radna tijela organa držane uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija, u radne grupe su u toku 2018. godine bila uključena 23 predstavnika NVO sektora. Kvalitet uključenosti OCD-a varira od jedne do druge radne grupe. Usljed nezadovoljstva zbog odnosa vlasti prema njihovim inicijativama, neke od najrelevantnijih OCD-a su odstupile od radnih grupa i drugih tijela koje osniva vlada. Time se otvorio prostor za manje poznate OCD da uzmu učešća u radnim tijelima i daju podršku vladinim politikama.

Ministarstvo javne uprave vodi platforme eParticipacija i ePeticije, međutim na taj način nije obezbjeđeno suštinsko učešće javnosti u proces kreiranja politika usljed niskog nivoa zainteresovanosti građana. Na primjer, iako je Ministarstvo javne uprave postavilo cilj da u 2019. godini dobije najmanje 100 komentara zainteresovane javnosti putem platforme eParticipacije, pristigao je svega jedan komentar.

Tokom 2019. godine, predsjednik vlade se dva puta sastao sa predstavnicima nevladinih organizacija kako bi razgovarali o saradnji u procesu pridruživanja EU. Učesnici prvog sastanka su istakli da postoji veliko nepovjerenje između vlade i nevladinih organizacija. Na drugom sastanku, premijer je kritikovao odsustvo predstavnika onih NVO-a „koji su ključni kritičari vladinih politika i rezultata u procesu pregovora“ iako im je upućen poziv na sastanak.

U 2019. godini izrađen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama kojim se uvode nova ograničenja za ostvarivanje ovog prava, suprotno međunarodnim standardima. Između ostalog, ovim se propisom sužava pojam informacije, uvodi se institut „zloupotrebe prava“ kao osnov za odbijanje pristupa informaciji, a političke partije se izuzimaju od njegove primjene. Preko osamdeset predstavnika nevladinog sektora i crnogorskih medija je uputilo otvoreno pismo predstavnicima međunarodne zajednice u Crnoj Gori u oktobru sa ciljem izražavanja svog protivljenja ovom nacrtu. Usvajanje predloženih izmjena bi značajno ograničilo sposobnost OCD-a i medija da obavljaju svoju nadzornu funkciju. Evropska komisija je u posljednjem izvještaju izrazila zabrinutost da javne institucije često proglašavaju informacije tajnim.

Tokom 2019. godine OCD su se takođe bavile zagovaranjem s fokusom na zaštitu i unapređenje ljudskih prava, posebno RAE (Romi, Aškalije i Egipćani) i LGBTI (lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe) populacije. U septembru je nevladina organizacija Queer Montenegro organizovala sedmu Paradu ponosa koja je protekla bez incidenata. Tom prilikom je upućen apel za usvajanje Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola. Nakon što u julu Predlog zakona nije dobio većinu u Skupštini Crne Gore, Vlada je utvrdila novi predlog zakona sličnog sadržaja krajem 2019. godine. U reagovanju na primjere govora mržnje tokom skupštinske rasprave o zakonu, organizacioni odbor Parade ponosa najavio je da će tražiti ukidanje direktnog prenosa sjednice parlamenta.

U 2019. godini, formiran je građanski pokret Odupri se kao neformalno udruženje građana koje je predvodilo proteste u Crnoj Gori, zahtijevajući smjenu vlasti i ostavku čelnih ljudi u državi i tužilaštvu. Protesti su počeli nakon objavljivanja video snimka u kom kontroverzni biznismen predaje novac bivšem gradonačelniku Podgorice, a okončani su u septembru 2019. godine.

Nakon pritiska javnosti, u 2019. godini je objavljen spisak funkcionera kojima su dodijeljeni stanovi ili krediti pod povoljnim uslovima u mandatu aktualne vlade. Deset nevladinih organizacije je podnijelo inicijativu za pokretanje peticije kojom se predlaže da Vlada ukloni oznaku tajnosti sa akata koje donosi komisije za stambenu politiku i raspodjelu sredstava budžetske rezerve, međutim to je odbijeno.

Zakon o lokalnoj samoupravi uređuje saradnju između OCD-a i lokalnih vlasti, ali se još uvijek ne primjenjuje dosljedno. Učešće OCD-a u donošenju odluka na lokalnom nivou je ograničeno. U toku prethodne godine Glavni grad je radio na izradi nekoliko odluka o saradnji i partnerstvu sa NVO sektorom. Jednom od njih se predviđa da član Savjeta za saradnju Glavnog grada i NVO iz reda nevladinih organizacija treba da ima podršku najmanje tri organizacije. Nevladin sektor je kritikovao ovo rješenje, jer se njime postavlja rigidniji uslov u odnosu na Uredbu o izboru predstavnika NVO u radna tijela organa držane uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija, po kojoj je dovoljna samo podrška organizacije u kojoj predloženi kandidat radi.

Savjet za saradnju organa državne uprave i NVO je izabran u septembru 2018. Savjetom predsjedava ministarka javne uprave, a čini ga 6 predstavnika organa državne uprave i 6 predstavnika nevladinog sektora. Zadatak Savjeta je praćenje primjene Strategije unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje NVO. Savjet takođe daje mišljenja o nacrtima propisa i drugim dokumentima koji se odnose na rad i razvoj NVO, kao i o primjeni propisa, strateških i drugih dokumenata koji se odnose na rad i razvoj NVO. Savjet je održao ukupno sedam sjednica do kraja 2019. godine.

U septembru 2018. godine, osnovan je Direktorat za dobru javnu upravu i djelovanje NVO u okviru Ministarstva javne uprave. Dvije direkcije u okviru ovog Direktorata se bave poslovima koji se odnose konkretno na rad NVO - Direkcija za registraciju, evidencije nevladinih organizacija i političkih partija i Direkcija za saradnju sa nevladinim organizacijama.

PRUŽANJE USLUGA: 3.9

Oblast pružanja usluga nije značajnije promijenjena tokom 2019. godine.

U Crnoj Gori su organizacije civilnog društva prvenstveno pružaoci usluga u oblasti socijalne zaštite, besplatne pravne pomoći, pružanja obuka i konsultantskih usluga u oblasti projektnog planiranja i upravljanja, koje nude besplatno uz podršku stranih donatora. Finansiranje po projektima utiče na finansijsku stabilnost organizacija, pa samim tim i na njihov kapacitet da obezbijede kontinuitet u pružanju usluga bez smanjivanja broja zaposlenih.

Usluge OCD-a se po pravilu nude i članovima van interesne zajednice, bez diskriminacije. Neke organizacije sprovode ankete i druge oblike istraživanja kako bi identifikovale potrebe korisnika.

Socijalne usluge su i dalje važan segment u dijelu usluga koje pružaju OCD. Procedure licenciranja i akreditacije u ovoj oblasti su složene i veoma zahtjevne. Mali je broj međunarodnih donatora koji izdvajaju sredstva za socijalne usluge, jer smatraju da je država dužna da ih obezbijedi.

Socijalno preduzetništvo nije dovoljno razvijeno u Crnoj Gori. Po podacima iz medija, kroz rad nevladinog sektora u Crnoj Gori postoji dvadesetak socijalnih preduzeća. Uglavnom proizvode suvenire, igračke, odjevne i ukrasne predmete. Socijalna preduzeća se i dalje oslanjaju na spoljnu finansijsku podršku, kako iz vladinih, tako i iz pretpristupnih fondova Evropske unije (IPA).

Strategija unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje NVO deklarativno ima za cilj unapređenje pravnog okvira i jačanje kapaciteta državne uprave za veće učešće NVO u socio-ekonomskom razvoju. Međutim, u praksi aktivnosti iz ove oblasti nisu realizovane. Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020 takođe prepoznaje socijalno preduzetništvo kao strateški prioritet, ali povezani akcioni planovi ne definišu

konkretne aktivnosti u ovoj oblasti. Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj je realizovao projekat Smart Start, koji je obuhvatao program obuke za petnaest organizacija, kao i grantove za deset njih koje su predstavile najbolje ideje za pokretanje biznisa. Veb stranica proizvodise.me je pokrenuta 2017. godine u cilju promocije proizvoda socijalnih preduzeća, ali nije naročito popularna.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom uređuje osnivanje radnih centara i zaštitnih radionica za osobe s invaliditetom, koji se smatraju oblicima socijalnih preduzeća. Istim Zakonom se predviđaju subvencije za poslodavce koji zapošljavaju lica s invaliditetom.

INFRASTRUKTURA SEKTORA: 3.6

Infrastruktura koja podržava sektor OCD-a nije se bitno promijenila u 2019 godini.

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) upravlja Resursnim centrom, koji je servisni centar za svakodnevnu podršku organizacijama civilnog društva, ali i pojedincima aktivistima i aktivistkinjama u vidu programa za jačanje kapaciteta, help-desk usluga, istraživanja, organizovanja javnih skupova, sajмова i konferencija. Uz finansijsku podršku EU, CRNVO je uspostavio i četiri lokalna resursna centra: NVO Bonum iz Pljevalja, NVO Nada iz Herceg Novog, Novi Horizont iz Ulcinja i Bjelopoljski demokratski centar.

fAKT je i dalje jedina domaća nevladina i neprofitna grantmaking fondacija u Crnoj Gori. U 2019. godini, fAKT je dodijelio grantove za organizacije civilnog društva u vrijednosti od oko 183 hiljada eura. Sredstva su obezbijedena od strane EU, Fonda braće Rokfeler i Ambasade SAD-a.

Postoje dvije velike koalicije OCD-a u Crnoj Gori. Saradnjom do cilja broji skoro 100 članova, a Otvorena platforma ima oko 30 organizacija članica. Nijedna od njih nije bila uključena u bilo kakve značajnije aktivnosti tokom 2019. godine. Pored njih, postoje primjeri udruživanja OCD-a oko specifičnih tema, poput Koalicije Zajedno za uključivanje Roma i Egipćana i Koalicije 27 za zaštitu životne sredine. Takođe, manje i veće grupe NVO se neformalno okupljaju kako bi reagovala na važne teme, kao što je to bilo u slučaju Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

U 2019. godini, CRNVO Resursni centar je organizovao sedam obuka za manje i srednje razvijene organizacije civilnog društva kao i za mreže OCD. fAKT takođe nudi obuke i druge aktivnosti usmjerene na razvoj kapaciteta organizacija koje su uključene u njegove projekte. Mnogi projekti koje finansira EU takođe sadrže komponentu obuke, podgrantova i jačanja kapaciteta.

Što se tiče međusektorskih partnerstava, najčešća su ona između OCD i medija. Program profesionalizacije medija je finansiran od strane EU i afirmiše projekte koje NVO i mediji zajednički sprovode u cilju jačanja slobode izražavanja i osnaživanja istraživačkog novinarstva. Partnerstva s poslovnim sektorom i dalje su ograničena. fAKT podstiče razvoj korporativne filantropije kroz seriju obuka i dodjelu godišnje nagrade Iskra u partnerstvu sa Privrednom komorom Crne Gore.

JAVNI IMIDŽ: 4.2

Javni imidž sektora OCD-a se nije značajno izmijenio u 2019. godini. Prema godišnjem istraživanju Centra za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), povjerenje javnosti u OCD-e je iznosilo 39.3% u decembru 2019. godine, što predstavlja blagi pad povjerenja u odnosu na 41.2 % koliko je izmjereno u decembru 2018. godine. Građani znaju ko su lideri istaknutijih OCD-a.

Pojedine medijske kuće su nastavile sa narušavanjem javnog imidža OCD-a i tokom 2019. godine. U pokušaju da se diskredituje civilni sektor, objavljena je serija tekstova u kojima se navode milioni eura koje su država i EU opredijelile za projekte OCD-a, pri čemu su ti iznosi predstavljani kao neto dobit OCD-a. Mediji su takođe negativno izvještavali o pojedincima iz NVO sektora suprotstavljajući ugovorni odnos sa Vladom i prisustvovanje protestima, ocjenjujući takvo ponašanje neetičkim. U Izvještaju Evropske komisije se navodi da medijske kampanje koje imaju za cilj diskreditovanje predstavnika NVO ne vode ka stvaranju okruženja za civilno društvo koje bi bilo podsticjano i baziralo se na povjerenju.

S druge strane, predstavnici NVO sektora se često pojavljuju kao sagovornici u TV emisijama koje se bave

važnim društvenim temama. Pored toga, mediji često navode istraživačke i druge proizvode NVO-a kao relevantan izvor informacija.

Državni organi pristupaju saradnji sa nevladinim organizacijama kao nametnutoj obavezi. Stoga je i uticaj OCD-a u procesu donošenja odluka više formalan nego suštinski, a međusobna saradnja, razumijevanje i dijalog uglavnom nijesu na zavidnom nivou.

Sve je više organizacija koje razvijaju strategije odnosa s javnošću (PR strategije) i nastoje da putem medija predstave javnosti svoja istraživanja i analize na lako razumljiv način. Raste i broj organizacija koje ulažu u video produkciju kako bi promovisali svoje aktivnosti i uključili javnost, i to uglavnom putem društvenih mreža. OCD većih kapaciteta imaju svoje PR službenike koji su zaduženi za ovakve inicijative.

Zakon o NVO propisuje da nevladine organizacije u svojim statutima utvrđuju način ostvarivanja javnosti svog rada. NVO su dužne da podnose godišnje izvještaje i izvještaje o realizovanim projektima koji su finansirani iz državnog budžeta. Povećava se broj organizacija koje na svojim internet stranicama objavljuju godišnje izvještaje o radu s informacijama o sprovedenim projektima, aktivnostima, budžetu i donatorima.

Izjava o odricanju odgovornosti: Ovdje su iznesena mišljenja panelista i drugih istraživača u projektu i ne odražavaju nužno stavove USAID-a ili FHI 360.